

htelingen
te contin-
met lite-
r lijsten
dat een
deeld in
het vol-
re in de
vermeld,
en mirt"
tus" van
van Bun-
van De.
r van de
offenden
der meis-
de jonge-
t ver-
ven van
verk van
Lighthart,
halen, en
„paganis-
te van de
ij opgege-
Maltzahn
a, Lewis
iren, Yon-
auteurs:
p Anema,
ogstraten-
ooren tot
erden ge-
ny Eden
ina Lyall,
all Caine,
landsche
Bosboom-
Olmans,
reken ik:
ernel) en
Bondier—
tuwe (een
oten), Au-
Haulbach,
Brusse,
uis Cour-
rd-realis-
d, Martin
i, dat de
schrijvers,
ers, zeer
en totaal
erre in de
n indruk,
overvoed,
regen al-
te zijn"),
Ds. Fern-
vond ik:
Hoogstra-
dof, Edna
indeloze
nd Holst,
n Eeden,
Couperus,
ve, Streu-
ia, d' Oli-
ster, Ber-
ac, Ilsen,
ik Multa-
rmeld ik:
enzelfden
te zijn"),
en „Het
Malle Ge-
letterkun-
moderne
mlezingen
B. W.
N.
emigran-
n wij niet
die zich
belang bij
op het hun
ansluitings-

actie te wijzen, immers dit maakt het op zijn beurt weer gemakkelijker om de eenige jaren later gevolgde losscheuring te wetigen. Het komt er nu maar op aan om het juiste karakter te kennen van de Wijckoff-vergadering van '49. Werd daar de aansluiting een feit? Ik meen veeleer dat zij daar werd besproken en dat zij daar wenschelijk werd geacht. Van het hoogste belang zijn daartoe het Wijckoff-rapport, uitgebracht voor de Board van de Inwendige Zending en in de tweede plaats het verslag van deze vergadering bewaard in het archief der gemeente te Holland, geschreven in het duidelijke herkenbaar handschrift van Van Raalte. Dit stuk wordt door enkele historici het „bekende Aansluitings-Document" genoemd. Men moet met deze betiteling voorzichtig zijn. Juist zij kan eene onjuiste voorstelling in de hand werken, of liever nog meen ik dat deze benaming al het gevolg is van eene minder juiste voorstelling, die men heeft van wat is geschied op de Wijckoff-vergadering. Het is niet aan dit archiefstuk te wijten dat zijn waarde niet altijd recht geschat is. Aan het hoofd daarvan staat: „hoofdinhoud van het behandelde in eene vergadering der predikanten en eenige onderlingen der Hollandsche kolonie in Michigan, gehouden den 14en Juny 1849, in Holland Ottawa County Mich., ter oorzake van eenige onderzoekingsvragen, voorgesteld door Dr Wijckoff van Albany, daartoe afgevaardigd door de Synodale vergadering der Hervormde Kerken in N. Amerika." Dit stuk nu noemt men het „aansluitings-document."

Het geeft het verslag van een antwoord op drie vragen. De eerste vraag raakte belijdenis en kerkregering en het antwoord zegt dat de emigranten kenbaar zijn aan de Drie Formulieren van Eenigheid als accoord van kerkelijk samenleven, aan 't gebruik der liturgische geschriften „der Nederlandsche Gereformeerde Kerken" en dat de „beginselen harer regeringsvorm worden gevonden in de gezamenlijke kerkenordeningen, welke de kerken in Nederland, van 1568 tot 1619 toe, in het licht hebben gegeven."

De tweede vraag raakt eene eventuele vereeniging met de „Hollandsche Gereformeerde Kerken" in N. Amerika. Het antwoord zegt dat zij sectegeest haren en met die kerken in gemeenschap wenschen te leven en naar „derzelver vergaderingen onze afgevaardigden wenschen te zenden."

Het derde antwoord wordt gegeven op de vraag of „deze gemeenten behoeven hebben." Dit stuk is ondertekend door vier en twintig broeders. Het is een gelukkige zet geweest dat Dr Dosker dit archiefstuk heeft genoemd: „het aansluitings-document." Al noemt Dosker het aldus, daarmee is het nog niet het aansluitings-document. Het is niet anders dan een door allen ondertekend verslag van de antwoorden gegeven op Wijckoffs vragen. Dit stuk danken wij zonder twijfel aan den voorzichtigen en verzienden Van Raalte. Hij waarschuwde, toen sommigen meenden dat de gemeenten niet in deze belangrijke aangelegenheid behoeften te worden geraadpleegd: broeders, dat is mis, ik waarschuw u. Blijkt het van achteren verkeerd, dan hebben wij de schuld. Stellen wij het der gemeenten voor, en mocht het verkeerd zijn, dan is ook de schuld mede voor de gemeenten. Nu zegt Dr Wijckoff wel in zijn rapport, dat het gevolg was van de besprekingen dat zij overeenkwamen zich met onze Synode te vereenigen, en wel als eene afzonderlijke Classis met onze noordelijke Synode, echter dit alles droeg een voorloopig karakter. De Wijckoff-vergadering was niet in alle deelen een naar zilver kerkrecht belegde klassikale vergadering. Op deze werd de zaak der aansluiting besproken. Van Raalte stelt er een verslag van op. Acte of notulen werden van haar niet opgesteld. Wij zijn nog in de wordingsperiode der Classis. Het archiefstuk is een later opgesteld en door allen erkend en geteekend document geworden, weergevende waartoe in beginsel was besloten, weergevende het antwoord dat Dr Wijckoff kon brengen aan die hem gezonden hadden. De voorloopige handeling op een half officieele, in der haast bijeengeroepen vergadering zal straks bekrachtigd worden als de kerken weer bij elkander komen. Die vergadering volgde in April van het volgende jaar. Van deze classis-vergadering werden de notulen opgemaakt. Die notulen dragen meer het karakter van de Acta eener wetlige en behoorlijke voorbereide kerkelijke vergadering. En al zijn nu niet alle de punten van het Agendum vooraf in de onderscheiden kerkeraden behandeld, daarom mag nog de afdoening van dergelijke punten niet als een onkerkrechtelijke handeling worden aangemerkt. Zoo is het dan ook wel mogelijk dat niet in elken kerkeraad voor de afvaardiging naar deze vergadering de voorloopig besproken en gewenscht geoordeelde aansluiting een punt van afzonderlijke bespreking heeft uitgemaakt en evenzeer is het mogelijk dat het feit dat van eene afzonderlijke bespreking in de notulen der kerkeradsvergadering geen melding wordt gemaakt, toch niet zegt dat deze belangrijke aangelegenheid niet aan de orde is gesteld.

Om in dezen met zeer groote stelligheid te kunnen spreken, zou men inzage moeten hebben gehad van de credentialen der afgevaardigden en van hunne instructies. Zeker is dat de zaak der aansluiting op de eerstvolgende vergadering der Classis ter sprake is gekomen. En dit was in orde. Zoo kon

wat een meer voorloopig en officieus karakter. Beroeg, definitief en meer officieel worden behandeld. Toen de kerken van Michigan in April vergaderd waren, besloten zij een afgevaardigde te zenden naar de Particuliere Synode der Dutch Reformed. Zij gaven den afgevaardigde, Dr Van Raalte, den lastbrief mede, in ons vorig artikel afgedrukt. Nu volgde echter nog wat het kwaadste was. De reis naar het Oosten kostte nog al wat geld, en geld hadden noch de gemeenten, noch Van Raalte. Zij waren arm. Hun eenig bezit waren naturalia.

Eenige Amerikaanse vrienden en Dr Wijckoff hebben het Van Raalte mogelijk gemaakt de reis te doen. Wij bezitten een officieus en een officieel verslag van de handelingen dezer Synode met betrekking tot deze zaak. Het eerste is te lezen in „The Christian Intelligencer" van 9 Mei en 13 Juni 1850. Wij geven eerst het officieus weer en daarna wat in de notulen gevonden wordt van de Algemeene Synode in Juni gehouden, na deze particuliere, die in het begin van Mei te Schenectady zitting had. De Intelligencer dan schrijft: na deliberatie nam de Synode het volgende besluit: dewijl er in geregelde orde een verzoek is gedaan door de Classis van Holland in Michigan om in verband met deze Synode te worden opgenomen, daarom wordt besloten, dat onder de bijzondere omstandigheden der zaak, dit lichaam zijne goedkeuring geeft aan de handelingen van voornoemde Classis van Holland, ten aanzien der wijze waarop zij georganiseerd is, en de zaak van hare opnemering voor de Algemeene Synode zal brengen, en tevens ook de vraag tot welke particuliere Synode zij zal behooren. De vergadering besloot ook nog hen aan te bevelen aan de Synode, ter voorziening van de geestelijke behoeften dergenen, die verspreid zijnde, zelve niet bij machte waren om in het onderhoud van een predikant of van de godsdienst-oefeningen te voorzien. In het begin van Juni daaropvolgende werd de Algemeene Synode te Pough Keepsie gehouden. De Synode benoemde eene Commissie ter fine voor advies omtrent deze aangelegenheid. Zij bestond uit de D.D. John Knox, J. N. Wijckoff en J. A. Liddel en uit de Ouderlingen A. van Nest en A. van Bergen. Het rapport dezer Commissie, waarvan Dr John Knox rapporteur was luidde aldus: het comité, waaraan de zaak der opnemering van de Classis van Holland onder de zorg der Synode, alsmede van den staat der gemeenten, waaruit voornoemde Classis is samengesteld is opgedragen, rapporteert met eerbied:

dat deze Classis bestaat uit negen georganiseerde gemeenten, met een gemiddeld getal ieder van honderd leden en de bediening geniet van zes predikanten. De personen, waaruit deze gemeenten zijn samengesteld, zijn landverhuizers uit Holland, die gedreven door den vereenigden drang van tijdelijken nood, veroorzaakt door drukkende belastingen en eene groote overbevolking¹⁾, en door een grievend ingrijpen in de rechten van hun geweten, toevlucht hebben genomen tot dit land der vrijheid. Reeds hebben zij door hunne ordelijke en nijvere zeden, en voornamelijk door hun standvastig en voorbeeldig zedelijk gedrag, in hunne nieuwe woonplaats grooten lof verworven, en doen voorzien dat zij onder de degelijkste en beste gedeelten der maatschappij hunne plaats kunnen innemen. Afkomstig van dezelfde, sinds tijden geachte kerk, aan welke, in haren bloeitijd de Gereformeerde Kerk van Noord-Amerika hare geëerde godsdienstige instellingen en voorrechten ontleende, was het te verwachten dat wij, natuurlijkerwijze, voor deze uit 't vaderland gebannen zorgen zouden. Dienovereenkomstig zijn zij met hartelijke en vrijgevege sympathie te New-York, te Albany, te Buffalo, te Detroit en in andere plaatsen waar zij zijn gekomen, ontvangen. Vreemdelingen in een vreemd land, geliefden om hunne eigene zaak en om die hunner vaders, hebben zij recht op een hartelijk welkom in onze kerkelijke gemeenschap, die zij begeeren en op alle passende hulp tot de vestiging in de plaats hunner keuze. Daarom adviseert zij: 1o. dat de Classis van Holland worde opgenomen onder de zorg van de Algemeene Synode en dat zij verbonden worde aan de Particuliere Synode van Albany; 2o. dat de godsdienstige toestand en de behoeften der Hollandsche landverhuizers, waar zij ook door ons land zijn verspreid, der bijzondere aandacht van de Board van Binnenlandsche Zending worden aanbevolen. Aldus werd zonder discussie met algemeene stemmen besloten.

Het rapport uitlopende op deze conclusies is sober. Sommigen hebben gemeend dat, aangezien er geen melding van het „beding" is gemaakt in het rapport noch in de conclusies, dat zij n.l. weer broederlijk heen konden gaan als de saamwoning hun niet beviel, deze vereeniging onwettig moet worden geacht. Ik deel deze meening niet, wijl ik het „bewuste beding" geen beding acht. Zoo concludeer ik dan dat men de vereenigings-actie van de zijde der emigranten niet wel „onkerkrechtelijk" mag noemen en de toelating tot de gemeenschap harer kerken van de zijde der Dutch Reformed toch ook niet „onwettig" mag noemen.

Bij deze dingen stond ik zoo uitvoerig stil omdat vooral van de zijde der latere Christelijke Gereformeerden in hun kerkelijken strijd en polemiek met

¹⁾ Ik spatieer. Vgl. eens Pape's boekje over de „Landverhuizing".

de Reformed op het onkerkrechtelijke en onwettige der aansluiting telkens weer wordt gewezen, terwijl van de zijde der Reformed deze kwalificatie wordt gewraakt. Wij kunnen als buitenstaanders allicht een oordeel vormen dat minder subjectief is. Ik meen dan ook dat met de uitspraak onkerkrechtelijk en onwettig te veel wordt gezegd. Ook achtte ik het gewenscht om bij deze „crisis der geboorte" wat lang te verwijlen, daar de meedere of mindere sympathie waarmede de afgevaardigden der beide kerkengroepen op de Synode der Christelijke Afgescheiden Kerk werden ontvangen niet kan worden afgedacht van het standpunt dat werd ingenomen tegenover deze aansluiting en eindelijk mogen wij hier geen onbekenden zijn met deze feiten om straks ook te kunnen oordeelen over de „Afscheiding" van '57, om ten slotte er nog aan te herinneren dat het mijn ambtsbroeders wel eens zou kunnen gaan als mij eenmaal overkwam, toen een landverhuizer mij vroeg, bij welke gemeenschap hij zich in Amerika moest aansluiten, of liever, hij stelde de vraag nog positiever: mag ik mij wel aansluiten bij de Dutch Reformed? Wat zullen wij antwoorden, indien wij geheel vreemden zijn in de historie der kerken?

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Bij Kuypers graf. (II).

De vorige week eindigde onze Pers-schouw over dit onderwerp met een aanhaling uit „De Sier."

In hetzelfde weekblad verhaalt Johanna Breevoort:

Alleen kan ik niet nalaten mijn indruk weer te geven, die hij op mij als vrouw gemaakt heeft.

En dan trof mij reeds in de allereerste ontmoeting die ik met dezen held mocht hebben, zijn eenvoudige godsvrucht en de gemakkelijke waarmede hij zich gaf. Toen ik voor het eerst met mijn oogen in de zijne keek, recht tegenover elkaar, leek het mij alsof ik stond tegenover een leeuw. Geen brullende ontzagwekkende leeuw, maar een vorstelijke gestalte, edel, voortaan, sterk in onverholen kracht, prachtig om te zien; van nabij te zien. Direct daarop trof mij zijn eenvoud en godsvrucht.

„Johanna Breevoort moet naast mij zitten", zei hij kort, toch vriendelijk, en ik zag van nabij hoe hij de handen vouwde, de oogen sloot, hoorde zijn kort innig gebed, lette op de patriarchale huiselijkheid in zijn doen, ondanks de deftige pracht, die hem omringde. Hoe liefelijk leek mij de omgang met zijn dochters, die hartelijke tegenwoordigheid tegenover zijn huisgenooten: „Vader ik heb me een beetje verlat", verontschuldigde de verpleegster, die onder het eten binnenkwam. Meermalen had ik 't voorrecht met dezen groote aan te zitten, nooit verzwakte de eerst gevestigde indruk.

Hoe hoog waardeerde Dr. Kuypers de vrouw. Niet alleen zijn eigen dierbare echtgenoot, wier plaats hij nooit door een andere vervangen liet, niet alleen zijn intelligente dochters, die zijn naam eere aandeden, maar de vrouw in het algemeen.

En zij brengt hem deze hulde:

Als vrouw brengen we dan ook den heengegangenen. Groote in Israël onze eerbiedige hulde. Hij heeft de echte heilige vrouwelijkheid ten hoogste verneven, de heiligheid en de onaantastbaarheid van het huwelijk als de grondzuil der samenleving meer dan iemand verdedigd. Hij toonde tegen alles wat de vrouw naar omhoog kon trekken: vrije liefde, oneerbare kleding, verwardoering van huiselijk leven, de schaamteloosheid, den gruwel van Malthusianisme, onvrouwelijken arbeid buitenshuis en wat al meer.

„De Hervorming":

't is belangrijk genoeg geweest om ook hier ter plaatse ons rekenschap te geven van de krachten, die hebben gewerkt, en van de beteekenis van de Calvinistische revival in de vorige eeuw. Een groot man staat in het midden daarvan, toch zijn ten slotte de gesteldheden om hem heen de factoren, die zijn werken mogelijk maakten. Dr. Kuypers heeft, dit mag wel allereerst worden gezegd, ze opgemerkt. In zijn eigen leven ontwaarde hij, waaraan duizenden en duizenden behoefte bleken te hebben: aan volkomen verzekerdheid ten overstaan van een steeds meer chaoties wordend wereldproces. In het levensbeschouwen, het opkomen en verdwijnen van elkander snel afwisselende hypothesen; in het maatschappelijke de ontbinden der krachten van een productieorde, welke niet meer gelijkelijk kon doen zorgen voor aller levensbelang; in de gezindheid, alleen afgewisseld door vlagen van idealisme, een heel nuchter realisme, dat zich houden wilde aan wat voor oogen was en vroeg naar het sprekende nut der dingen. De groote kracht van Kuypers is steeds geweest, dat dat hij uit één oogpunt alles bezag en strakke lijnen van beschouwing trok. In zijn „Confidentie" heeft hij verteld van den invloed, dien de lektuur van een Engelschen roman „The heir of Redcliffe" op hem heeft geoefend, en begrijp ik het wel, dan is het hem toen psychologisch duidelijk geworden, dat een geloofbeziit, vastgelegd in een confessie, gepropageerd door een leidende Kerk van de grootste beteekenis is. Ik stel mij voor, dat deze man in zijn studentenjaren reeds scherp ging zien in welke richting zijn bestaan een beteekenis zou krijgen ook voor anderen. Met groot enthousiasme is hij toen opgekomen voor een allesbeheerschende wereld- en levensbeschouwing, welke

bij vond in het Calvinisme, hervond en opnieuw bewerkte.

De tijd was als nu vol onzekerheid. Men zocht allerwege en vond weinig. Van groep na groep dreigde het geestelijk bezit weggevaagd te worden als in een verstuiving van zand. En nu greep hij met furchen groep een groep, welke hij aan zich zelve in haar betekenissen openbaarde, zeggende: 't is de toekomst. Hiermede heeft hij ontegenzeggelijk een historische daad van betekenis verricht.

De „Zeeuwsche Kerkbode“:

Toen de eerste nummers van „De Heraut“ gekomen waren, vroegen we aan Professor van Velzen: wat oordeelt u over het optreden van dr. Kuiper en over den arbeid, welken hij onderneemt? en we kregen ten antwoord: Wat de Heere voor heeft met dezen hoogbegaafden man weet ik niet, maar wel weet ik, dat we alle redenen hebben om den Koning der Kerk te danken voor hem, die zoo fier en zoo kloek het opneemt voor de zoozeer miskende Gereformeerde belijdenis. Wij we zeer groote waarde toekenden aan dezen door ons vereerden leermeester, werden we nog meer aangemoedigd om alles te lezen, wat dr. Kuiper ten heste gaf, die in ons jongeren destijds de Heide tot onze gezuiverde Confessie heeft aangevuurd en versterkt.

De „Groninger Kerkbode“:

Het is Dr. Kuiper gegaan als eens den hoogepriester Aaron. Hij moest gaan op den berg en daar stuk voor stuk zijn kleederen uittrekken, opdat zijn zoon die zou kunnen aandoen. Wat moet dat voor den hoogepriester een oogenblik van groote geestelijke spanning zijn geweest.

En iets daarvan zagen wij hier.

De „Geldersche Kerkbode“:

De oude Gereformeerde, de echt-nationale theologie was hier te lande verdronken, en ingevuld voor Duitsehe Vermittlungstheologie; ze werd geacht voorgoed in 't museum van oudheden in een sierlijke sarcophaag te zijn bijgezet... maar Kuiper haalde haar weer te voorschijn. En wat een waardeering van de oude waarheid bij ons echie volk weer is gewekt, ziet wie niet misleid wordt door geestelijke droomerijen van een geslacht, dat van Kuiper's lijn is afgedwaald of er niets van begrijpt of er niets van af weet.

Dr. Kuiper was een slooper. Alles wat op eenig terrein des menschenlijken levens de eere des Heeren, 't recht Gods in den weg stond, stond bloot aan zijn machtige mokerslagen. En hij verstond die kunst!

Maar deze man Gods was ook een bouwvak. Wat een architectonisch geheel bracht zijn harmonische geest voort. De hemelsche Bouwheer had zelf zijn knecht les gegeven in 't bouwvak.

Laat de Pers, ook die van de overzijde, den waardeerenden toon heerschen, het spreekt vanzelf, dat alle oude veeten niet op eenmaal zijn vergeten en dat ook het principieele verschil aan het woord komt. Maar van alle bladen, die iets ten nadeele van Dr. K. zeggen, geniet „De Zeeuwsche Leeuw“ de droeve eer het record te slaan. Men leze:

We kunnen slechts uiting geven aan wat onze gevoelens ten opzichte van hem zijn. En dat zeggen we: hij was een machtige persoonlijkheid, die de menigte biologeerde, een strijder, onvermoeid en onverschaagd. Een in de rust van stille vrochtheid dommelend volksdeel heeft hij naar voren gebracht en het gevormd tot een slagvaardig leger, het bezielde door zijn theocratisch ideaal, voorgestekend in zijn wegsleepende stijl. Hij was redenaar, volksleider, journalist als geen. Hij was theoloog, politicus, literator. Redacteur van een dagblad en van een weekblad. Kamertijd en hoogleeraar tegelijk. Hij heeft gewerkt dag en nacht.

En de vrucht van dit alles? Een bloeiende Gereformeerde kerk, een nauwaangeengesloten anti-revolutionaire partij, een te voren onbetekenende, nu door zijn woord en voorbeeld tot politiek medelven gebrachte volksgroep.

Maar deze reus had zijn schaduwzijden, en — wie, die groot is, deelt dit niet, ook met de kleinsten?

Kuiper was meer partijleider dan staatsman; zoo leek het ons althans immer toe. Dien grooten geest ontbrak het aan genoegzamen afdeldom van karakter, om aanspraak te mogen maken op zedelijke grootheid. Hij was zoo groot en kon zoo wanhopig klein doen. „Het organisatietalent van den gewelenaar heeft de breede opvattingen van den grooten denker overwoekerd.“ (G. H. Wagenaar). Aan de organisatie zijner partij heeft hij veel meels, dat in zijn ziel woonde, opgeofferd. De vraklijk haalde de theorie neer. Van Calvinisme en kerk heeft hij zoo ruimhartig gesproken in enkele zijner ontelbaar-vele geschriften. De Vrije Universiteit richtte hij op, om haar een nationaal karakter te doen dragen. „Ik ben Gereformeerd, maar ik ben in de eerste plaats mensch“ schreef hij eens. En zie, zijn Nederlandsch-Gereformeerde kerk is een afgescheiden kerk geworden en zijn meest grootsche stichting, zijn Hoogeschool, ligt gebonden aan die kerk en de door haar tot in de letter gehandhaafde confessie. Zijn theologie, die renovatie bedoelde te zijn, werd repressinatie.

Ook als denker was hij ons niet sympathiek. Het intellectualistisch determinisme van Scholte gaf hij ons weer in een logisch, maar hard systeem waarvan de praedestinatatie de door hem uit staal gezmeede spil was. Het leek, alsof hij het modernisme in een orthodox kleed binnenhaalde. Lombroso liep zelfs „op de Calvinistische lijn“!

Groot was hij in zijn geweldigen durf. Hij heeft zijn volgelingen aangevuurd met de lous, die eens Calvin van Bernard van Clairveaux over nam: Dien le vent! Om wat hij „de eere Gods“ reken-

de „Zeeuwsche Leeuw“, heeft hij moeite en smaad verduurd, al lauwerde hij zich om de sympathie zijner aanhangers te wekken, wel wat greif met een doornenkroon. 't Was bespottelijk, dat kleine keffers tegen dien leeuw basten uit laaghartige jaloezie, al was het aan den anderen kant weinig nobel, dat hij ernstige critiek van geloovige medestanders reeds bij de geboorte smoren wilde. Toch willen we dit laatste eerder aan organisatie-fanatie dan aan heerschzucht toeschrijven.

Toen een onzer medewerkers onlangs het woord van Sikkels overnam, dat de ethische richting zedelijk laag staat (wat op zichzelf mijn instemming niet heeft — dit in het voorbijgaan), riep de hoofdredacteur van „De Zeeuwsche Leeuw“, Ds. Netelenbos uit: Bah!

Nu hij aan zijn vroegere leermeester zedelijke grootheid ontzegt, wat zullen wij daarop antwoorden?

Wij zeggen niet: Bah! Ook niet: hoe klein! Maar wel: welk een uiting van persoonlijke bitterheid! Hoe in-treurig!

Nog eens: 'n gerucht makende preek.

Ons vermoeden bleek juist, dat over de preek van Dr. Geelkerken het laatste woord niet zou zijn gesproken.

Niet alleen in de recensies, maar wat zeker ongewoon is, ook in de gewone kolommen maken de bladen er melding van. Hier volgen nog eenige oordeelvellingen.

In „Noord Hollandsch Kerkblad“ herinnert Ds. Lindeboom eraan, dat Ds. Knap van Groningen vóór eenige jaren over denzelfden tekst preekte en ongeveer hetzelfde thema koos. En dan zegt hij:

Neen, dan komt Ds. K. — aangenomen het juiste van zijne, ook door Dr. G. gedeelde exegese — tot een heel wat beter gemotiveerde „toepassing“. 't Kan zijn, zegt hij, „dat Christus, niet voor goed, doch voor een tijd Zijn gemeente laat liggen, omdat zij te week en te slap is“; dat Hij ons moe wordt „omdat wij met het verkeerde en ongeloovige geslacht op één hoop liggen“. Precies! En wat deed de Synode in haar „Getuigenis“ nu anders, dan ons tegen een dergelijke vermening waarschuwen, en ons opwekken, dat we ons zelve onbesmet zullen bewaren van de wereld en van den geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid?

In een derde artikel vestigt Ds. L. o.m. de aandacht op twee uitspraken van Dr. G. Voogreest op die, dat een gezond lichaam niet zoo bang behoeft te zijn voor infectie en zoo ook een gezonde kerk niet voor allerlei ketterij. Daartegen merkt hij op, dat wie zoo lichtvaardig spreekt over infectie de medici tegen zich krijgt en wie zoo lichtvaardig spreekt over vrees voor ketterij de apostelen tegen zich heeft. De tweede uitspraak — aldus Ds. L.:

De tweede uitspraak raakt de Schrift. Dr. G. zegt: „Zeker, de Heilige Schrift houdt haar volle gezag en waarde als het Woord Gods. Maar alleen als zij ons het middel is, waardoor wij hieldend gemeenschap oefenen in den Heiligen Geest met den levenden Christus en door Hem met den levenden God, zal zij kracht doen. Anders is zij alleen een dood boek, dat ons slechts veroordeelt.“

De laatste zin doet, en in verband met het onmiddellijk voorafgaande, en op zichzelf, onderscheidene vragen rijzen. Indien de Schrift ons veroordeelt, doet zij dan geen kracht? Dr. G. zal dit zeker toestemmen, maar de voorstelling, die hij hier geeft is een andere. En dan: hoe kan een dood boek ons... veroordeelen? Hier is een innerlijke tegenstelling tusschen de qualificatie van het onderwerp en het gezegde. Wat Dr. G. zegt, kan zoo onmogelijk waar zijn. Want van tweeën één: of de Schrift is een dood boek, en dan veroordeelt zij ons niet, of, indien zij ons veroordeelt, is zij geen dood boek.

Noot mogen wij de Schrift een dood boek noemen. Een dergelijke uitdrukking stamt uit ethischen kring, en randt de pefe aan van het heilige Woord Gods, dat in zichzelf levend en krachtig is (Hebr. 4:12). Indien wij de stem van dat Woord niet hooren, dan vindt dat niet daarin zijn oorzaak, dat de Schrift een dood boek is, maar daarin, dat wij het orgaan missen, om haar levende stem te hooren.

„De Bazuin“ (prof. Bouwman):

De beoordeeling van Dr. Geelkerken is dunkt ons wel wat eenzijdig.

De Synode stelde zich op het standpunt de gemeente in het bijzonder te waarschuwen voor de verlokking, die in onze dagen zoo machtig is, en wakte daarbij in de tweede plaats de gemeente op om het licht van Christus te laten schijnen. Volmaakt is het getuigenis geenszins. Maar toch sprak de Synode hetzelfde uit wat Dr. Geelkerken wil, doch op een andere wijze.

Een opmerking kwam onder het lezen van deze predikatie bij ons op, en wel deze: Is deze predikatie van Dr. Geelkerken wel een preek, zooals zij behoort te zijn?

De „Groninger Kerkbode“ (Ds. Miedema):

Wij verstaan 't niet anders of Dr. Geelkerken heeft niet gevolgd de beraadslaging der Synode, is vreemdeling geworden in eigen huis. Zulk spreken is verspreiden van een valsche gerucht en dat nog wel in een predikatie. Betreurenswaardig en onverantwoordelijk.

De „Zeeuwsche Kerkbode“ (Ds. Bouma):

Na haar gelezen te hebben kan ik niet zeggen, dat zulk een preek na zulk een getuigenis aanhe-

velenswaardig is. Wilde ds. Geelkerken het getuigenis aan grondige kritiek onderwerpen, het stond hem vrij, maar het komt mij voor, dat hij daarvoor den kansel niet had moeten bezigen in een gemeentelijke samenkomst. Meer zal ik er niet van zeggen.

De „Gereformeerde Kerkbode“ voor Rotterdam:

Zijn veelzins overdreven aanmerkingen op het getuigenis der Synode laten wij daar. Dr. Geelkerken moet zelve maar uitmaken, waarom hij zoo sprak. Wat hij over zijn tekst zegt, is mager. De beschouwing over vasten is extra-ordinair. Het ergste vinden wij dit: de predikant acht, wat de Synode deed, een bewijs van machteloosheid. Nu zou men zoo zeggen: Dr. Geelkerken zal ons een anderen en betere weg aanwijzen. Die weg wordt geteekend in den laatste zin. Wij moeten het woord van Christus ter harte nemen: breng haar hier!

De lezer heeft recht om te denken: jetzt! fangt es an. Neen, nu is het uit. Amen staat of achter. Wie weet nu, wat deze prediker wil? Hoe moet die wereld, die hij geteekend heeft in haar worstelingen nu tot den Heiland gebracht worden? Geen antwoord! Dat lijkt ons bedenkelijk voor iemand, die leiding wil geven.

De „Watergraafsmeersche Kerkbode“:

Hij beoefent daarin zeer scherpe critiek op het „Getuigenis“.

Er blijft letterlijk niets van over.

En daarmee kan ik mij in het geheel niet vereenigen.

Ook ik had bezwaren en heb die in „De Reformatie“ ook dadelijk en onomwonden ontwikkeld. Maar het optreden van Dr. Geelkerken lijkt mij veel te kras.

Zijn critiek is eenzijdig en daarom onbillijk.

Hij legt een verkeerden maatstaf aan.

Hij houdt het doel van dit Getuigenis niet voor oogen.

De Synode wilde daarin niet den feitelijken geestelijken toestand schetsen. Maar zij wenachte zich te beperken tot het waarschuwen tegen dwaling, verleiding en inzinking.

Dat zij zich ook tot het afdwalende getrokken gevoelde en met ontferming over de schare buiten onze kerken bewogen was, bewees zij door haar besluiten inzake Zending en Evangelisatie.

Wij kunnen niet anders dan deze critiek betreuren. Zij kweekt of een ontevreden geest of prikkel. Zij leent verwijdering en verbindt niet.

En dat juist slaat de kerk met machteloosheid. Natuurlijk bedoelt Dr. Geelkerken dit niet.

En daarmee houden wij gaarne rekening.

Ook hem is het om eendracht en krachteloosheid te doen.

Verraste hij ons dan spoedig met een doelref-

fender middel, door hem gevonden.

En doe hij ons deze onevenwichtige critiek niet eer hoe liever vergeten.

De „Gereform. Kerkbode“ voor Zutphen (Ds. Waterink):

„Een korte, aangrijpende predikatie.“

„Men koop deze predikatie. Ze is waard gelezen en berlozen te worden.“

Een „getuigenis“ dat „getuigt“ ook in onze ziel!“

„De Zeeuwsche Leeuw“:

„Geelkerken zegt dit alles helder, kort en bondig. Zijne preek is een protest tegen de doode orthodoxie van het „getuigenis“ der Synode en wijst den rechten weg.“

Tegen de doode orthodoxie?

Welk een hard, welk een ontzettend oordeel wordt hierin uitgesproken!

Mattheus 7:1.

Dertien brieven.

In verband met de predikatie van Dr. Geelkerken herinnert de „Amsterdamsche Kerkbode“ aan het geval Netelenbos en doet de volgende onthulling, die, wordt zij bevestigd, niet zal nalaten nieuwe sensatie te wekken:

Die nu felle kritiek leveren op het Getuigenis en op lichtzinnige wijze spreken over het gevaar van de ketterij, spelen een roekeloos spel.

De heer Netelenbos gaat er prat op, dat er zijn, die zijn gevoelen deelen en daarmee instemming belijden; hij heeft, naar zijn zeggen, niet minder dan dertien van zulke brieven; ware hij vrijgesproken, de schrijvers zouden zich voor hem verklaard hebben; nu houden zij zich schuil.

Ds. Dijk heeft reeds aangedrongen op beken-l maken van die namen; dat is natuurlijk van den heer Netelenbos niet te verwachten, zonder dat hem daartoe door henzelven volmacht wordt verleend.

Zullen zij zelve zich bekend maken?

Het ligt in de bedoeling van onzen mederedacteur Dr. Dijk op deze zaak terug te komen. Daarom onthoud ik mij hier van kanteekening.

„Wisse's breuk.“

Het sensationele blijft ons in ons kerkelijk leven niet gespaard. Nu doet weer Ds. Wisse's breuk met onze Geref. kerken de gemoederen vragen: waar gaat het heen?

Ds. van der Linden, bezadigd als immer, laat er zich in de „Gereform. Kerkbode“ voor 's-Gravenhage aldus over uit:

Heele lijsten van zijn boeken en boekjes hebben we tijden aaneen voor ons gehad. Maar nooit schreef hij over onderwerpen, die hem op kerkelijk, theologisch of dogmatisch gebied in strijd brachten met de kerk.

Noot hebben we gehoord van ingediende bezwaren bij zijn kerkeraad of classis.

Nooit heeft hij ook niet na de Synode van Utrecht, verklaard, dat de uiteenzetting van de daar behandelde leerpunten niet was in overeenstemming met Gods Woord. Zijn prediking mocht in sommige kerken in 't bijzonder het bevindelijk leven, naar men zei, op den voorgrond stellen, toch was er nooit op te merken een bepaald afwijkende meening. En nu... dit besluit. Inderdaad, dit bevreemdt. In de hoogste mate. Want de Wisse kent zijn belijdenis door en door, die hem zegt, dat het is tegen de ordinantie Gods, zich af te scheiden van de kerk. Dit zal zelfs een „hoog bezoek in geheimnisvolle uren“ niet te niet doen. Ook deze tekstkeuze in haar gansch bijzondere intimitie is voor deze ure bevreemdend. Hoe hebben wij het met hem? Voor wij zijn verantwoording gehoord hebben, past het ons niet eenig ander oordeel te vellen dan: een zeer bevreemdend besluit.

Prof. Bouwman in „De Bazuin“:

Dit besluit van Dr. Wisse doet ons zeer leed, zoowel voor hem zelf als voor de Gereformeerde Kerken. Ongetwijfeld zullen weder allerlei critici komen met de gewone doch onware beschuldiging, dat de Gereformeerde Kerken lijden aan dogmatische versteening, dat het geestelijke leven niet hoog staat, en dat de predikers, die naast een goede uitlegging ook de praktijk der godzaligheid voorstaan en verkondigen, niet in eere zijn. Wij kennen die beschuldiging, die echter geheel bezijden de waarheid is. Het doet ons leed ook voor Dr. Wisse zelf, dien wij als prediker hoog waardeerden, omdat wij het verbroken van de gemeenschap met een kerk, die trouw wenscht te staan op den bodem van Gods Woord en de Gereformeerde belijdenis, een groote zonde achten.

„De Rotterdammer“ citeert uit „De Zeeuw“:

„En zijn opvoeding in de Kruiskerk door leeraren als Kenhemans en Oosten was stellig in de Gereformeerde lijn; daar zal wel niemand, die deze beiden gekend heeft aan twijfelen“.

Dr. Renting in de „Geldersche Kerkbode“:

Maar één ding is ons een raadsel. Dr. W. heeft 22 jaar lang vele Kerken gediend. Jaren lang heeft hij den Catechismus, ook Zondag 27, behandeld en verklaard. Honderden kinderen heeft hij gedoopt met het formulier van den H. Doop. Voor de Calvinistische wetenschap trad hij in tal van vergaderingen als kampvechter op. Voor de Theol. School en Vrije Universiteit, welke beide de Geref. verbondsteleer doceeren, leidde hij menigmaal bidstonden.

Nooit heeft hij iets ervan laten blijken, althans niet in het publiek, dat hij gravamina had!

Zoo bediende hij 22 jaar lang het Woord; zoo zocht hij 22 jaar lang het volk, liefst veel volk, voor de Geref. waarheid te winnen!

En nu komt plotseling de mededeeling, dat hij van den beginne aan grondideeën had, welke afwijken van de leer, die in de Geref. Kerken geleerd wordt en waarmee hij meer dan ééns zijn instemming heeft betuigd.

Hoe men zóó jaren lang den ambtelijken arbeid in de Kerken heeft kunnen zoeken en met een vrije consciëntie op den kansel heeft kunnen staan, is ons een raadsel!

De „Dordrechtse Kerkbode“:

Wat heeft er zich in Dr. Wisse, die 22 jaar lang voor allerlei prijzen, 't land doorreisde om te vermanen, te vertroosten en aan te vuren, in dien tijd een lang proces ontwikkeld en wat is dat proces uitgeleefd op een leelijk abces!

„Friesch Kerkblad“:

We hebben niets gehoord van de bezwaren van Dr. Wisse. Van geene enkele kerkelijke vergadering is bericht, dat hij bezwaren heeft ingebracht tegen wat volgens zijne meening misstanden in ons kerkelijk leven zijn.

We hebben recht, te weten, wat er niet is, zooals het behoort; wat er te zeggen is tegen de algemeene Verbondsopvatting, opdat we ons kunnen herzien en verweren.

Maar te doen, als Dr. Wisse doet, gaat toch tegen alles in: „Ik gevoel me niet meer thuis, ik neem ontslag, en niemand heeft daarover iets te zeggen“.

Dat is voor mijn besef voorloopig niets anders, dan vrijwillige, moedwillige verlaten van den Dienst, door den Koning der Kerk opgelegd.

En daarom kan 't niet anders, dan van Dr. Wisse verwachten een nadere toelichting van dit besluit. Wanneer 't het eindpunt is in een proces, dat 22 jaren duurde, zal het Dr. Wisse niet moeilijk vallen, zijne beslissing helder te argumenteeren.

Dr. Wisse verricht een publieke daad, die ook publiek moet verantwoord.

Wat we er nu van weten, is hoogst onbevredigend.

Van Dr. Wisse hoorde men soms vreemde dingen, maar zoo iets vreemds toch nog nooit.

Verhoogd zelfbewustzijn bij de predikanten.

Nu ik het toch over predikanten en preeken heb, moet ik toch ook even een blik naar buiten werpen. Zoals men weet is er een Bond van Nederlandsche Predikanten opgericht, waartoe, voor zoover ik weet, gelukkig geen predikant onzer gereformeerde kerken behoort. Hij zou daarin niet op zijn plaats zijn. Men leze maar eens in „De Hervorming“ het verslag van de causerie, welke Dr. Boer, secretaris van den Bond, hield over „Bondsperspectieven“.

De behoefte aan verhooging van de maatschappelijke erkenning, invloed en beteekenis van ons ambt en onzen arbeid is de geestelijke achtergrond, die de salarisactie mogelijk heeft gemaakt en haar tevens

verklaart. Zij is een vrucht van de in den Bond openbaar geworden solidariteit, maar niet de eenige. Die solidariteit in den Bond heeft ook geleid tot een verhoogd zelfbewustzijn bij de predikanten. En daaraan was geestelijke behoefte. Wij predikanten, waren maar al te vaak min of meer verlegen met ons zelf. Wij bevonden ons niet zelden in kringen en onder omstandigheden, dat wij het eenigzins als een gene gevoelden, dat wij predikant waren. Dat wij negatief gevoelden ons ambt eenigzins te verontschuldigen, in ieder geval dat ambt maar liefst zoo weinig mogelijk lieten uitkomen. Ook hierin is door de actie van den Bond verandering gekomen. Nu wij ons als „stand“, als groep van geestelijke werkers hebben georganiseerd, zijn wij ons zelf meer gaan voelen. En het gaat hier niet om persoonlijke eerbied. De adoratie van den predikant, die in vroeger tijden zoo menig ambtsdrager tot een ongenietbaar mensch maakte, begeren wij niet. Die adoratie kennen wij, althans in onze vrijzinnige kringen, zoo goed als in het geheel niet meer en zij zal ook wel nooit meer terug komen. Gelukkig! Maar juist omdat wij de adoratie van den persoon van den predikant niet willen, mogen en moeten wij eischen eerbied, erkenning, waardeering van ons ambt en ons werk, omdat dat ambt ons heilig is en wij ons werk van groot belang achten voor heel de mensche lijke samenleving. Welnu, het is de actie van den Bond die onzen moed heeft verhoogd om die erkenning en waardeering te eischen. Wij willen niet langer, dat men ons als „stand“ als een quantiteit negatieve beschouwt. Wij willen niet langer als menschen zonder ruggegraat ons zoetsappig onderwerpen aan allerlei dwaze tradities en usances, die ons ambt omhoog halen en ons werk verlammen. Wij willen niet langer ons geestelijk werk verrichten voor een looi. (10 voor een spreekbeurt, als wij f8.50 onkosten hebben voor reis en verblijf. Wij hebben tegen een geweldigen stroom op te roeien als wij ons ambt en ons werk weer tot behoorlijke erkenning en waardeering zullen brengen en het is mede het door den Bond verhoogde solidariteitsgevoel, dat er ons de kracht toe geeft.

Dat is taal, een dienaar van Christus onwaardig. Ze is ontleend aan het woordenboek der socialistische volksmensen.

Ze past in den stijl der moderne vakverenigingen. Door dat „zichzelf meer gaan voelen“ wordt de predikantenstand niet opgeheven, maar juist naar beneden gehaald.

Tekstcritiek en Schrifteritiek.

Telkens heeft de predikant weetgierigen catechisanten en gemeenteleden duidelijk te maken het onderscheid tusschen Tekstcritiek en Schrifteritiek.

Onlangs bleek, dat zelfs Dr. Netelenbos beide niet uit elkander kon houden.

Daarom is het niet van onpas om het antwoord mee te deelen, dat „De Wachter“ op een desbetreffende vraag gaf:

Wat het eerste punt aangaat zij dezen broeder mededeeld, dat er van de Bijbelboeken verschillende handschriften zijn, die op sommige plaatsen niet geheel met elkander overeenkomen. Zoo zijn er handschriften, waarin de tekst 1 Joh. 5 vs. 7 niet voorkomt. En nu is het natuurlijk de vraag: welk handschrift hebben we te prefereren. Dat is dus een kwestie van tekstcritiek, de vraag, welke de juiste tekst is. Nu zijn er mannen, die meenen te mogen zeggen, dat het de beste handschriften zijn, welke genoemd tekst niet hebben, en die daarom van oordeel zijn, dat ze er door een overschrijver zijn tusschen gevoegd. Bij zulk een oordeel is uiteraard groote voorzichtigheid noodig. Maar een dergelijke vraag, of zulk een tekst al dan niet echt is, heeft niets gemeen met de Schrifteritiek, die den Bijbel toest aan zijn „geloofvuldig bewustzijn“.

HEPP.

Vragenbus.

Gevraagd wordt naar de beteekenis der uitdrukking verborgenheid des geloofs, 1 Tim. 3:9. Verborgenheid ziet in de brieven van Paulus veelal op iets, dat vroeger niet was geopenbaard, maar nu in heerlijkheid is bekend geworden, een duidelijk voorbeeld levert Ef. 1:9. Thans is die verborgenheid, wel geopenbaard, men kent haar, maar ze is daarom nog geen werkelijkheid geworden. Vandaar dat ze slechts kan aanvaard worden in het geloof, 1 Tim. 3:9.

F. W. G.

Men vraagt ons naar de beteekenis van plaatsen als Hd. 18:4, 28:23, 2 Kor. 5:11, waar sprake is van het bewegen tot het geloof. Het is natuurlijk volkomen waar, dat alleen de Heilige Geest de harten opent en tot het geloof brengt. Maar waar het Woord werkt, daar werkt ook de Geest en omgekeerd. Het Woord is nooit ten zegen dan door den Geest en niemand komt tot bewust geloof, of hij heeft den inhoud van zijn geloof uit het Woord. Nu is de werking des Geestes verborgen, daarom kan een apostel niet anders doen dan het Woord prediken, zoo goed hij kan, hij kan bezwaren trachten te weerleggen, maar hij mag er ook op rekenen, dat God, die hem riep, ook zijn werk zegenen zal, d.w.z. den Geest zal paren aan de prediking. Daarom kan de apostel zijn werk noemen: bewegen tot het geloof.

De getuigenis, 1 Joh. 5:9, doelt op de prediking die God door Zijn apostelen en in de wereld doet uitgaan en die getuigenis heet, omdat ze is een verkondigen van hetgeen men gezien en gehoord heeft, vgl. 1 Joh. 1:1. Zakelijk ziet dus getuigenis op dezelfde prediking, waardoor Paulus tracht te bewegen tot het geloof, maar het beslot die prediking uit een ander oogpunt.

F. W. G.

Gevraagd wordt, hoe in 1 Joh. 2:2 kan staan, dat Christus is een verzoening voor onze zonden, maar ook voor de zonden der geheele wereld.

Johannes wil laten zien, hoeveel het werk van Christus waard is. Het is voldoende, om voor onze zonden te betalen, het is voldoende om voor aller zonden te betalen. Van de toerekening is op deze plaats geen sprake. De apostel zegt niet, wien het werk van Christus ten goede komt, maar hoe groot de heerlijkheid van den Voorspraak is. Over de toerekening gaat het vervolg handelen. Ook Joh. 3:16 geeft nader licht. Gods liefde gaat uit naar de wereld, een iegelijk, die geloof ontvangt deel aan Christus. Er ligt in 1 Joh. 2:2 tevens opgesloten, dat iedereen tot Christus kan gaan, Zijn werk is er nooit te gering voor.

F. W. G.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

Onwaardige Preek.

Onwaardige preek noem ik de predikatie van Dr. Geolkerken getiteld „Machteloosheid en krachteloosheid der Kerk“ in welke predikatie het „Getuigenis“ van de Generale Synode in den hoek gedruwd wordt.

Onwaardig omdat valsche beschuldigingen tegen de Geref. Kerken worden ingebracht. We lezen op bladz. 12: „... „ach men zegt wel, dat ontferming nu juist niet de grootste geestelijke kracht der Gereformeerden is en ik vrees, dat helaas! van dit zeggen, — maar al te veel waar is“. Omdat ontferming nu juist niet de grootste geestelijke kracht der Geref. is, komen de Geref. ongetwijfeld op het gebied der armenzorging, van verpleging van zieken, dooven, blinden, krankzinnigen enz. zoo verre achter andere kerken!“

Omdat ontferming nu juist niet de grootste geestelijke kracht der Geref. is, daarom wordt er niets gedaan en gevoeld voor de Zending (zie komende acta van de Synode van Loenwarden 1920). Met dit door Dr. G. geconstateerd feit is ook in volle overeenstemming, dat er predikanten der Geref. Kerken zijn, die nadat zij 2 maal in eigen kerk gepredikt hebben, des avonds ook nog gelegenheid zoeken om het Evangelie des Kruises te prediken aan menschen, die den Heere Jezus niet kennen en dat alleen omdat de ontferming van Christus hen drijft.

Op blz. 15 lezen we van de redekavelende Schriftgeleerden, die twisten met de 9 discipelen wij die onmachtig bleken den stommen geest uit te werpen uit een door den duivel bezeten kind. De Schriftgeleerden werden stil als Jezus van den berg der verheerlijking weerkeert tot zijn achtergebleven discipelen. Zij weten zich in de tegenwoordigheid van Jezus. En dan staat er: „Zoo zal 't ook nu nog gaan als Jezus bij ons gezien wordt“. En even verder in betrekking tot 't opiaandige geloof van den vader van het kind: „Zoo zal 't ook nu nog gebeuren als de menschen Jezus maar in Zijn Kerk kunnen vinden“. Daarin lees ik de beschuldiging, dat de kerk (de Geref.) daarom zoo machteloos is, omdat de menschen Jezus niet in de kerk vinden.

Is deze beschuldiging een zelfbeschuldiging, is ze een aanklacht tegen de Geref. Kerk, die Dr. G. dient? Als zij een beschuldiging is tegen de Geref. Kerken, dan is zij valsche. Al is er inzinking, al is er versterving ook, daar is door Gods genade ook leven. Leven dat toont dat Christus met Zijn genade en geest bij ons woont. Leven dat biddend-werkend zoekt de eere Gods en de komst van Zijn koninkrijk.

Op blz. 11 lezen we: „Wee onzer wanneer wij ons wijs maken, dat wat God de Heere van ons eischt alleen en uitsluitend is, dat wij onszelven onbesmet zullen bewaren van den geest die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid“. Wie maakt dat zichzelf wijs? Neen, maar men moet het eene doen en het andere niet nalaten. Daarom is het eisch van het Woord „te waken en te strijden tegen afdoling in belijdenis en wandel binnen eigen kring“ (zie blz. 16). Eisch Gods is het zichzelf onbesmet te bewaren van de wereld. Eisch Gods, de deugden Gods te verkondigen, die ons uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht, zooals 't Getuigenis zegt. En terecht spreekt het Getuigenis van ons. Daar spreekt geen zelfgenoegzaamheid, maar daarin spreekt Gods genade zich uit. Daarom zal ik en alle Geref. met mij, die den Heere Jezus liefhebben spreken, omdat wij gelooven en in gehoorzaamheid ook aan Jezus bevel een doodkranke wereld roepen tot Christus.

Eindelijk Dr. G. klemeert het getuigenis zonder daar recht toe te hebben. Want waarlijk, dat getuigenis heeft niet de bedoeling „om een lange lijst op te maken van de velerlei zonden en ziekten van onzen tijd“. „Constatet niet slecht dat 't met de wereld van onzen tijd zoo erg is“. Maar gegrepen door liefde voor het werk Gods heeft het de bedoeling op te wekken om te strijden voor het geloof, dat eenmaal den heiligen is overgeleverd. Het roept tot waken en bidden, tot arbeiden in het Evangelie, om de gemeente als een reine maagd aan éenen man voor te stellen, n.l. aan Christus. En daarin volgt de kerk slechts haren Heer, die in de brieven aan de Zeven gemeenten, die in Klein-Azië zijn, eenmaal opriep om Zijn Woord te bewaren. Daar wordt evenmin als in het Getuigenis uitdrukkelijk gesproken van gemeenschaps-oefening met den levenden Christus en op Zijn voortdurende werking in ons en voor ons door den H. Geest, hoewel dit natuurlijk noodzakelijk is. Pergamus en Thyatire bijv. worden uitdrukkelijk gewaarschuwd tegen wereldgelijkvormigheid, Openb. 2:14 en 20. Met kracht wordt opgekomen voor de zuiverheid der leer. Openb. 2:2 en 15. Op 't leven der liefde voor Hem wordt nadruk gelegd. Openb. 3:14—20. Allen opgewekt om te strijden en strijdende te overwinnen. En waar wij niet anders willen zijn dan leerjongeren van Christus daarom waarschuwde de Synode met den ernst der liefde tegen de gevaren, die het leven der kerk bedreigen. Zijnde in de wereld heeft de kerk des Heeren te toonen, dat zij niet is van de wereld. Zoo zal de wereld bekennen, dat God met ons is (Zach. 8:23) haar ten zegen.

Reformatie, wij hebben die dringend nodig. Daarom noodig critiek. Echter geen „doodloze schreeuwriek“, maar critiek „die waarlijk opkomt uit de liefde voor de kerk van Christus“.

Schoonoord.

J. v. d. MEULEN.